

HÖJ DIN KOMPETENS OM SAMSJUKLIGHET TILLSAMMANS MED EXPERTER PÅ OMRÅDET MED NATIONELL OCH LOKAL FÖRANKRING!

Hälften av alla vuxna personer med skadligt bruk eller beroende har en annan samtidig psykiatrisk diagnos. Individer med samsjuklighet hamnar ofta mellan stolarna och har svårt att samtidigt få vård för beroendet och den psykiatriska problematiken trots nya riktlinjer. Samordnade personcentrerade insatser gällande vård, stöd och behandling för dessa individer behöver stärkas enligt den statliga Samsjuklighetsutredningen (SOU 2023:5). Detta arbete kräver ökad kunskap, utveckling av samverkanstrukturer och förändrade synsätt inom och mellan berörda organisationer. Mot denna bakgrund har Socialtjänstens Utvecklingscentrum Dalarna vid Högskolan Dalarna, i samarbete med RSS Dalarna, länets Regionala Samverkans- och Stödstruktur, arbetat fram en digital kurs i *Samsjuklighet - skadligt bruk eller beroende och samtidig psykisk ohälsa*, 7,5 hp som startar hösten 2024. Kursen ges som uppdragsutbildning för yrkesverksamma som arbetar med eller möter individer med samsjuklighet. För att säkerställa kvaliteten har några av de främsta nationella och lokala experterna på området samsjuklighet involverats i kursen. Nedan presenteras kursens föreläsare.

Kristina Berglund är docent i psykologi vid Göteborgs universitet med lång erfarenhet av undervisning i beroendepsykologi. Kristina är föreståndare för CERA, Centrum för forskning och utbildning kring riskbruk, missbruk och beroende, samt projektledare för det tvärvetenskapliga nationella forskningsnätverket NADAL (Nätverket för forskning om alkohol- och narkotikaprevention i arbetslivet). I sin forskning inriktar sig Kristina på att öka kunskapen om hur personlighet, utvecklingspsykologi och psykisk hälsa interagerar med beroendeutveckling, behandlingsutfall, men också framgångsfaktorer för prevention.

Sven-Eric Alborn är leg. psykolog, leg. psykoterapeut, handledare, utbildare, organisationskonsult och läroboksförfattare med mer än 40 års erfarenhet av arbete med barn, ungdomar och vuxna, par och familjer med beroende och andra psykiatriska problem. Sven-Eric har tillsammans med universitetet och socialtjänst utvecklat ett regionalt forskningsråd för beroende från vilket senare forskningscentret CERA utvecklats. Han har därtill bland annat varit nationellt ansvarig i ett projekt om förbättring av vård och stöd för patienter med psykiatrisk samsjuklighet. Sedan många år föreläser Sven-Eric inom universitetet, på nationella konferenser och utbildningsdagar.

Agneta Björck är leg. sjuksköterska, handledare i psykosocialt arbete och erfaren föreläsare som arbetat som sjuksköterska inom beroendevård, psykiatri, kriminalvård, socialtjänst i mer än 38 år. Agneta har lång erfarenhet av samsjuklighet från sitt yrkesliv. Idag utbildar hon i våld i nära relationer, samsjuklighet och neuropsykiatri. Agneta är även projektledare i ett projekt för att öka kunskap om psykisk hälsa hos äldre. Projektet genomförs inom KI-NASP, Karolinska Institutet-Nationellt centrum för suicidforskning och prevention.

Ulla-Karin Schön är professor i socialt arbete vid Stockholms universitet, samt medarbetare i kunskapscentret CEPI, Centrum för evidensbaserade psykosociala insatser. Ulla-Karins forskningsområde handlar om återhämtning från psykisk ohälsa, brukarkunskap i forskning och utbildning, delaktighet och delat beslutsfattande samt personcentrerad vård utifrån ett maktperspektiv. De senaste åren har Ulla-Karin lett flera tvärvetenskapliga forskningsprojekt om brukardelaktighet och implementering i socialtjänstens praktik. Ulla-Karin har tidigare varit verksam vid Högskolan Dalarna.

Mer information om kursen hittas även på SUDs hemsida.

Amanda Jones är doktorand i vårdvetenskap vid Högskolan Dalarna och socialsekreterare i Mora kommun. I sitt avhandlingsarbete fokuserar Amanda på att undersöka hur brukar-delaktigheten i samordnad individuell planering (SIP) kan stärkas för vuxna personer som har kombinerad psykisk ohälsa och skadligt bruk/beroende. Amanda har hittills beforskat vad det innebär som brukare att vara delaktig, samt vilka lösningar personal ser på de problem som upplevs i SIP-processen.

Caroline Mörk är utvecklingsledare på RSS Dalarna, länets regionala samverkans- och stödstruktur. Caroline har mångårig erfarenhet av samverkansarbete för individer med samsjuklighet inom socialtjänsten. Idag arbetar hon med samverkansledning i regionala utvecklingsfrågor och har bland annat genomfört ett regionalt samsjuklighetsuppdrag. Där framgick bl.a. att det behövs en bred kompetenshöjning av samsjuklighet i länet. Utifrån nulägesbilden har Caroline tillsammans med Högskolan Dalarna arbetat fram kursen *Samsjuklighet - skadligt bruk eller beroende och samtidig psykisk ohälsa, 7.5 hp*.

Elin Axman Björnfot är utvecklingsledare på RSS Dalarna, länets regionala samverkans och stödstruktur. Elin arbetar med samverkansledning i regionala utvecklingsfrågor, i dagsläget bland annat med framtagandet av en regional överenskommelse om samverkan för kvinnofrid mot våld i nära relationer för Dalarnas län. Elin och Caroline har arrangerat flera kompetenshöjande insatser om samsjuklighet och våld i nära relationer. Elin har tidigare varit verksam inom skolan, socialtjänsten och kvinnojour där hon arbetat med främjande och stödjande insatser samt med utvecklingsarbete inom våld i nära relationer.

Sheila Jones är leg. psykolog och lektor i socialt arbete vid Högskolan Dalarna där hon undervisar i skadligt bruk och beroende, samt psykologiska perspektiv på socialt arbete. Sheila forskar om implementeringsprocesser och evidensbaserade behandlingsmetoder och har medverkat i utvecklingen av behandlingsinsatsen MOVE på Aarhus universitet i Danmark på uppdrag av den danska Socialstyrelsen. Sheila har även erfarenhet av kliniskt arbete med unga vuxna som har beroende och psykiatriska diagnoser och har varit aktiv i nätverket *UngeAlliancen* i Danmark, som arbetar för bättre villkor för unga med samsjuklighet.

Carina Wadås är leg. sjuksköterska och KBT-terapeut. Hon arbetar som utvecklingsledare på Region Dalarna med samsjuklighet och beroende, men träffar även samsjukliga patienter för terapi utifrån ett integrerat arbetssätt med parallella behandlingsinsatser. Carina har 25 års erfarenhet av att arbeta inom psykiatri, beroendevård och kriminalvård. Hon är även utbildare i "När det inte räcker" som handlar om samsjuklighet och våld i nära relationer.

Jesper Björnehall är överläkare och specialist i psykiatri. Han arbetar kliniskt med samsjuklighet inom öppenvård psykiatri i Region Dalarna utifrån ett integrerat arbetssätt med parallella behandlingsinsatser. Han har tidigare varit överläkare vid Dubbeldiagnosmottagningen och LARO-mottagningen vid Norrlands universitetssjukhus i Umeå.

Mer information om kursen hittas även på SUDs hemsida.

Kursinnehåll

Samsjuklighet - skadligt bruk eller beroende och samtidig psykisk ohälsa, 7.5 hp

Kursen är byggd utifrån fyra olika teman där varje tema består av två inspelade föreläsningsserier som tillsammans upptar ca 5 timmar. Dessa inspelningar kommer att ligga i kursens kursrum där du kan ta del av dem när det passar dig. Varje föreläsningsserie följs av ett uppföljande seminarium på två timmar. Seminarierna kommer att äga rum varannan vecka under hösten med ett undantag (schema kommer framledes). De fyra olika temana i kursen är;

1. Vad är samsjuklighet?

Under detta inledande tema beskrivs riskbruk, skadligt bruk, beroende och psykisk ohälsa på ett grundläggande plan. Här går vi igenom definitioner, begrepp och redogör för olika typer av beroenden samt vad som kännetecknar olika psykiatriska diagnoser så som ångest, depression, psykos, schizofreni, bipolaritet, PTSD, personlighetsyndrom och neuropsykiatriska diagnoser. Några frågor vi ställer oss är hur kropp och hjärna påverkas av beroende och psykisk ohälsa, samt vilka som drabbas av det ena eller det andra. Tanken är att denna första introduktion skapar en kunskapsgrund inför kommande kursinnehåll.

I nästa steg kommer vi in på samsjuklighet mellan psykiatriska tillstånd och beroendeproblematik. Några frågor vi söker svar på är; Vad kännetecknar samsjuklighet? Hur yttrar sig samsjuklighet? Hur vanligt är samsjuklighet och vilka drabbas? Hur ser sambanden ut mellan samsjuklighet, våld och trauma? Vidare berörs konsekvenser som samsjuklighet för med sig för såväl individen som för samhället. Vi går även in på förhållningssätt i alliansskapande. I detta sammanhang belyses rekommenderade behandlingsmetoder och arbetssätt enligt nationella vård- och insatsprogram (VIP) och andra rekommenderade riktlinjer. En viktig aspekt är hur förhållningssätten behöver variera utifrån individens diagnoser.

2. Teoretiska förklaringsmodeller

När vi nu vet hur skadligt bruk, beroende och psykiatriska diagnoser kan påverka kroppen och hjärnan, och vad det kan innebära när de här diagnoserna förekommer samtidigt, så går vi vidare till olika förklaringsmodeller för att utveckla samsjuklighet. Här behandlas riskfaktorer och friskfaktorer i förhållande till beroendeutveckling och psykisk ohälsa. Vad är det som gör att en del fastnar i beroende medan andra inte gör det? Hur inverkar sådant som genetik, uppväxtsituation, samhällsvillkor, normer och grupstryck?

Därefter flyttar vi fokus till hur personligheten inverkar på utvecklingen av samsjuklighet. Här behandlas grundläggande teorier kring personlighetsdrag och hur vissa personlighetstyper kan vara mer benägna att drabbas av psykisk ohälsa och utveckla ett skadligt bruk eller beroende.

3. Socialpsykologiska perspektiv på bemötande

Nästa steg i kursen är att titta närmre på bemötande och vad som sker i möten mellan yrkesutövare och individer i utsatta situationer p.g.a. psykiatriska diagnoser/funktionsnedsättningar. Här introduceras grundläggande socialpsykologiska processer för att ge en teoretisk baskunskap om vad som sker i mellanmänskliga möten. Därefter ligger fokus på återhämtning som förhållningssätt i mötet med personer som har samsjuklighet, med utgångspunkt i teorier om återhämtningskapital.

Efter denna teoretiska grund går vi vidare till mer praktiska aspekter av bemötande. Här får vi ta del av erfarenheter av bemötande av personer med samsjuklighet. Det handlar om bemötande utifrån individens funktion både i beroendesjukdom, personlighet och livsvillkor. Att möta med empatisk nyfikenhet och se helheten. Vidare behandlas bemötande av särskilt sårbara grupper; äldre, funktionsnedsatta, våldsutsatta, personer med annan kulturell bakgrund, kvinnor, hemlösa. Fokus ligger hela tiden på ett individanpassat bemötande. Bemötande i behandlingssituationen för individer med samsjuklighet beskrivs och skildras också utifrån erfarenheter och kliniska exempel.

Mer information om kursen hittas även på SUDs hemsida.

4. Samordning och samverkan

Temat inleds med grundläggande kunskap om vad brukardelaktighet är och varför det är viktigt. Här behandlas SIP (Samordnad Individuell Planering) och andra former av verktyg som kan vara till stöd i planeringen och samordningen i samverkan för att skapa en sammanhållen vård- och stödkedja kring individer med samsjuklighet. Några av frågorna vi söker svar på är; Hur kan brukare involveras? Vad är fördelarna med brukardelaktighet? Hur hanteras motstånd? Vilka utmaningar finns?

Vi lämnar sedan brukardelaktighet och går vidare till förutsättningar och faktorer för fungerande samverkan. Personer med samsjuklighet är en heterogen grupp vilket innebär att graden av samsjuklighet varierar. Det gör att behovet av vård- och stödinsatser skiftar från individ till individ och över tid. Personer med samsjuklighet behöver få stöd, vård och behandling för båda tillstånden samtidigt. Insatserna behöver även samordnas såväl internt som externt för att åstadkomma en sammanhållen vård- och stödkedja för individen. Här ställer vi oss frågor som; Vad innebär tvärprofessionell samverkan? Hur bygger vi samverkan i mellanrummen? Hur kan samordnings- och samverkansinsatser användas för att tillgodose målgruppens behov av samtidiga vård- och stödinsatser?

Kontakt och frågor

Har du frågor om kursen är du välkommen att höra av dig till kursansvarig, Amanda Frank, samordnare på Socialtjänstens Utvecklingscentrum Dalarna (SUD) vid Högskolan Dalarna, e-post: afa@du.se, tel. 023-778423.

Länk till kursens anmälningsformulär

Mer information om kursen hittas även på SUDs hemsida.

